

Шевчук О. О.,
аспірант кафедри порівняльного і європейського права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПРОСТОРУ СВОБОДИ, БЕЗПЕКИ ТА ЮСТИЦІЇ В ЄС

Анотація. У статті проведено аналіз динаміки розвитку простору свобод, безпеки та юстиції в Європейському Союзі з огляду на необхідність гарантування безпеки обміну персональними даними, як важливого інструменту в політиці внутрішньої безпеки ЄС. Автор піднімає питання про необхідність створення стратегічного підходу для обміну персональними даними в ПСБЮ, щоб збалансувати права окремих осіб щодо обміну персональними даними між учасниками ПСБЮ.

Ключові слова: захист персональних даних, обмін інформацією, простір свободи, безпеки та юстиції, поліцейське співробітництво, транснаціональна злочинність, Європейський Союз.

Постановка проблеми. Обмін інформацією в ПСБЮ став домінуючим інструментом у співпраці поліцейських та судових органів у ЄС. Особисті дані обмінюються не тільки між державами-членами, але й між державами-членами та третіми країнами. Таким чином, ризики зловживання повноваженнями та можливість порушення прав особи зростають з кожною передачею даних. Передача, обробка і використання даних, з метою прямо не пов'язаною з виконанням завдань та цілей компетентного органу або передача помилкової інформації, можуть привести до економічної, політичної або соціальної дискримінації. На цьому тлі зростає необхідність підвищення рівня взаємодії між суб'єктами ПСБЮ та створення ефективних механізмів контролю за дотриманням прав особи при передачі особистих даних.

Мега статті. Дана стаття ставить за мету проведення аналізу різних режимів захисту даних і існуючих механізмів, що забезпечують обмін персональними даними в ПСБЮ, що є необхідним для виявлення можливих недоліків у цій складній структурі співпраці.

Стан дослідження. Питанню захисту персональних даних в контексті розвитку простору свободи, безпеки та юстиції в Євросоюзі присвячені численні праці вітчизняних та європейських науковців. Зокрема значний внесок у дослідження питання формування та правового регулювання системи захисту персональних даних Євросоюзу внесли такі вчені: Р. Р. Шамсутдінова, А.В. Пазюк, В.І. Муравйов, В.М. Брижко, С. Ю. Кашкін, А. О. Четверіков та П. А. Калініченко, Жак Барро, Крістофер Кунер, Семюель Ворен, Поль Де Херт, Хезер Граббе, Франціска Боем.

Виклад основного матеріалу. Гарантування свободи, безпеки та належного доступу до правосуддя громадян ЄС передбачає широкий перелік заходів: дотримання прав людини та громадянина; розвиток спільної імміграційної політики та Європейської системи притулку; прикордонне, поліцейське та судове співробітництво; зближення норм кримінального права держав-членів; створення нових органів і агенцій та вдосконалення роботи існуючих; інтегруван-

ня політик у сфері свободи, безпеки та юстиції у зовнішню політику ЄС [1].

У 1999 році Амстердамський договір формально заклав основи для створення в Європейському Союзі простору свободи, безпеки та юстиції, який включав в себе поліцейську діяльність, судову співпрацю в кримінальних та цивільних справах, прикордонний контроль, імміграцію, притулок та інші. З того часу простір свободи безпеки та юстиції став одним із ключових політичних пріоритетів для Європейського Союзу [2].

Спільна політика безпеки та юстиції – це поняття, яке охоплює кілька політик, об'єднаних під егідою всеохоплюючої концепції. Введена Амстердамським договором і розроблена далі в Лісабонському договорі, ця політика спрямована на забезпечення полегшення вільного пересування осіб, одночасно забезпечуючи «безпеку і захист своїх народів шляхом створення простору свободи, безпеки і юстиції» [3]. Стаття 3(2) Договору про Європейський Союз визначає цю мету, підкреслюючи, що «Союз пропонує своїм громадянам свободу, безпеку і юстицію без внутрішніх кордонів, в яких вільне переміщення осіб забезпечується в поєднанні з відповідними заходами щодо зовнішнього контролю, притулку, імміграції та попередження злочинності та боротьби з нею» [4].

Хезер Граббе ще на початку 2000-х рр. зауважувала [5], що для поглиблення співробітництва у сфері простору свободи, безпеки та юстиції слід використовувати ті самі підходи, що й у внутрішньому ринку, а саме: застосовувати центральний принцип єдиного ринку – принцип «взаємного визнання» (відповідно до п.2 ст. 26 ДФЄС, внутрішній ринок охоплює простір без внутрішніх кордонів, де забезпечено вільне переміщення товарів, осіб, послуг та капіталу). Цей принцип спочатку згадувався у висновках програми Тампере, затвердженою Європейською радою у 1999 р., присвяченою питанням – свободи, безпеки та юстиції в ЄС [6].

Вивчаючи цю категорію, Р. Р. Шамсутдінова визначає простір свободи, безпеки та правосуддя як «сукупність правових та організаційних форм співробітництва правоохоронних і судових органів держав – членів Євросоюзу, а також інститутів та допоміжних органів ЄС у сфері протидії кримінальній і транснаціональній злочинності» [7]. В. І. Муравйов визначає ПСБЮ як «простір ЄС, у межах якого забезпечено свободу, безпеку та належне правове середовище для громадян Союзу». На думку В. І. Муравйов ПСБЮ охоплює спеціальні сфери правового регулювання, які стосуються прикордонного контролю, надання притулку, імміграції, співпраці судів із цивільних справ, співпраці судів із кримінальних справ, співпраці поліцейських органів [8].

Розглядаючи сам термін «простір свободи, безпеки та юстиції» слід зазначити, що вперше він був введений до установчих договорів Євросоюзу за пропозицією Комісії в 1997 р. У Прембулі до нового Договору про Європейський Союз (Амстердамського договору) було зазначено, що для того, щоб сприяти

вільному переміщенню осіб і водночас гарантувати при цьому безпеку та захист своїм народам, держави-члени вирішили застосувати ПСБЮ [9].

С. Ю. Кашкін, А. О. Четверіков та П. А. Калініченко наголошують, що ПСБЮ «позначає, з одного боку, мету, до якої має прагнути Європейський Союз, з другого особливу сферу його компетенції» [10].

Загалом цей простір складається з трьох складових – свободи, безпеки та юстиції, що потребують гармонійного розвитку. Вони, згідно з Договором про функціонування Європейського Союзу, на даний час охоплюють комплекс заходів, які здійснюються за такими напрямками: політика щодо прикордонних перевірок, притулку та імміграції; судове співробітництво у цивільних справах; судове співробітництво в кримінальних справах; поліцейське співробітництво [11].

В сферах, пов'язаних із правоохоронним і судовим співробітництвом, такими, як простір свободи, безпеки та юстиції (ПСБЮ), обмін інформацією, включаючи обмін персональними даними, став важливим інструментом в політиці внутрішньої безпеки ЄС. Захист даних є одним із основних питань, піднятих у процесі розвитку європейського простору свободи, безпеки та юстиції (ПСБЮ) [12].

Процес європейської інтеграції значно сприяв створенню в цій сфері органів, агентств та інформаційних систем Союзу. Традиційні національні правоохоронні та судові структури доповнюються горизонтальними угодами ЄС, які все частіше регулюються мережевим типом управління. Особисті дані не тільки передаються між державами-членами та третіми державами, але також і між органами ЄС. Тому аналіз обміну інформацією, що відбувається на рівні ЄС між відповідними суб'єктами ЄС, є складним завданням.

ПСБЮ реалізується через багаторічні робочі програми, які визначають загальні пріоритети і політичні цілі в цій галузі. Для визначення політики, яку охоплює ПСБЮ були прийняті чотири різні стратегічні робочі програми: Віденська (1998 р.), Тампере (1999 р.), Гаага (2004 р.) та Стокгольмська програма (2009 р.) [13]. Хоча багаторічні робочі програми не є юридично обов'язковими документами, ці програми встановлюють різні політичні цілі, які згодом юридично реалізуються інструментами, доступними європейському законодавцю, в першу чергу за допомогою директив і рішень Ради. В результаті ці програми мають істотний вплив на майбутню інституційну політику і часто безпосередньо впливають на законодавчі дії в цій галузі.

Гаазька програма, прийнята в 2004 році, наприклад, сприяла посиленій співпраці суб'єктів в ПСБЮ і представила «принцип доступності», який із тих пір повинен регулювати обмін даними з правоохоронними органами [14]. Для обміну даними і, зокрема, для зміцнення міжвідомчого співробітництва були передбачені двосторонні угодами між органами ЄС [15]. Інші заходи спрямовані на забезпечення взаємного доступу до баз даних або їх спільного використання. В якості реалізації цього інструменту, що охоплює період з 2005 року по кінець 2009 року, все більше і більше даних були розділені, а учасники ПСБЮ співпрацювали тісніше, ніж раніше. Період після 2009 року охоплено Стокгольмською програмою, що діяла з 2010 по 2014 рік, що схвалює принцип доступності, повторюючи вимоги про захист даних.

Гаазька програма і Стокгольмська програма [16] сприяли розширенню співробітництва та координації правоохоронних органів та інших установ у рамках ПСБЮ [17]. Під їх впливом раніше не зв'язані з цим сфери такі, як запобігання злочин-

ності та імміграція, тепер пов'язані і ведуть до інтенсивного співробітництва між суб'єктами ПСБЮ [12]. За відсутності єдиного підходу до захисту даних судових і кримінальних справ і без колишніх базових обмежень, юридично і структурно різні органи, здійснюють обмін і передачу персональних даних в межах і за межами ЄС [18]. У результаті дані, зібрані для однієї конкретної мети, можуть бути передані і використані для інших цілей.

Як стверджує Жак Барро, Стокгольмська програма – це відповідь ЄС на відкриті питання про те, яким чином поважаються права людини та захист їхньої безпеки. Дійсно, Стокгольмська програма відхиляється від свого попередника (Гаазька програма), визначивши своїм завданням – забезпечення поваги фундаментальних свобод та чесності, одночасно гарантуючи безпеку в Європі. Першорядне значення має те, що правоохоронні заходи та заходи щодо захисту прав індивідуума, верховенства права та правил міжнародного захисту супроводжуються одним і тим же напрямком і взаємно посилюються» [2].

Цей історичний фон є причиною того, що до прийняття документів щодо захисту даних в ЄС, таких як Директива щодо захисту даних 95/46, Стаття 16 ДФЕС і стаття 8 Хартія основних прав, інструменти права Ради Європи грали центральну роль в інтерпретації принципів захисту даних в контексті ЄС.

Економічно орієнтовані Керівні принципи ОЕСР 1980 року, що регулюють захист приватного життя та трансграничних потоків персональних даних (Керівництво ОЕСР) і Конвенція Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматичною обробкою персональних даних (Конвенція № 108) були першими міжнародними документами, які включали правила захисту даних в Європі. Крім цих перших інструментів тлумачення статті 8 ЄКПЛ Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ) сприяло визначенню основних принципів захисту даних.

До прийняття Лісабонського договору Директива 95/46, і стаття 286 Договору про Європейський Союз (тепер стаття 16 ДФЕС) гарантували правила захисту даних у колишніх питаннях першої опори. Винятком зі сфери застосування цих документів була обробка даних у питаннях колишньої другої і третьої опори. Обробка даних у цих областях тривалий час регулювалася виключно вищезазначеними документами Ради Європи.

Конвенція Ради Європи № 108 – Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних – забезпечує юридично обов'язкове перерахування принципів захисту даних, що стосуються якості даних, включаючи ряд принципів, починаючи від справедливого і законного збору до обмеження мети та адекватного, відповідного, а не надмірного збору (стаття 5); спеціальних категорій даних (стаття 6); безпеки даних (стаття 7) і права суб'єктів даних (стаття 8). Через обмеження сфери дії Директиви 95/46/ЄС Конвенція 108 є основним орієнтиром у галузі поліцейського і судового співробітництва. Кілька інструментів третього рівня (інструменти, прийняті в рамках розділу VI Договору про Європейський Союз), які передбачають спеціальні положення про захист даних, використовують цю Конвенцію як порогове значення. Однак Конвенція передбачає, що її гарантії захисту даних можуть бути представлені до законних відступів, коли вони передбачені законодавством Договірної сторони і коли вони являють собою «необхідний захід у демократичному суспільстві в інтересах: а) захисту Державної безпеки, суспільної безпеки, фінансових інтересів держави або боротьби з кримінальними злочинами» (стаття 9). Крім того, Конвенція була розроблена до того, як

нові інформаційні технології, такі, як інтелектуальний аналіз даних і профілювання, були доступні в їх нинішніх великих масштабах, а також ризикує не виправдати очікувань в тому, що стосується надання захисту від нових проблем.

Тому доречно зауважити, що першими інструментами, що визначають право на захист даних на європейському рівні, є не інструменти ЄС, а інструменти ОЕСР та Ради Європи.

Директива 95/46/ЄС – так звана Директива щодо захисту даних є основною частиною законодавства, що стосується захисту даних в ЄС. Мета Директиви щодо захисту даних двояка: вона спрямована як на захист «основних прав і свобод фізичних осіб, і зокрема їх права на недоторканність приватного життя стосовно обробки персональних даних» (стаття 1 (1)), так і забезпечення вільного потоку персональних даних (стаття 1 (2)). Однак вона не застосовується до обробки даних «в ході діяльності, яка виходить за рамки законодавства Співтовариства, наприклад, передбаченої розділами V і VI Договору Європейського союзу і в у будь-якому випадку, до операцій із обробкою даних, що стосуються суспільної безпеки, оборони, державної безпеки (включаючи економічний добробут держави, якщо процес обробки стосується питань державної безпеки) і діяльності держави в сфері кримінального права (стаття 3(2) пункт 1) [19].

Важливим стало прийняття Радою ЄС у 2008 році Рамкового рішення 2008/977/ІНА про захист персональних даних, що опрацьовуються в рамках поліцейського та судового співробітництва в кримінальних справах. При розробці тексту Рішення, Рада ЄС спиралася на принципи, зазначені в Конвенції № 108 Ради Європи та Директиви 95/46. Відповідно до пункту 6 Прямбули Рішення 2008/977/ІНА метою прийняття даного документу є запобігання, розслідування і виявлення кримінальних злочинів чи виконання кримінальних покарань. При передачі даних, вони можуть використовуватися тільки компетентними органами з метою для якої їх було передано. Відповідно до Рамкового Рішення держава, до якої передаються дані, має поважати обмеження щодо обміну даними, що передбачені державою-членом, яка їх передає. При передачі даних третім особам, якщо такі дані отримані в процесі транскордонного співробітництва, потребує відповідного дозволу держави-члена. Компетентні органи повинні вжити всіх необхідних заходів для уникнення будь-якого незаконного використання даних при їх обробці. Також компетентні органи повинні розглядати скарги осіб щодо порушення їх прав та свобод при обробці даних компетентними органами.

Серед інших заходів потрібно виділити Рішення Ради (ЄС) № 2008/615/ІНА про посилення транскордонного співробітництва, зокрема у боротьбі з тероризмом та транскордонною злочинністю (Прюмське рішення). У 2008 році Прюмським рішенням було включено Прюмську угоду до права ЄС. Прюмська угода – це міжнародний договір щодо поліцейського співробітництва між Австрією, Бельгією, Францією, Люксембургом, Німеччиною, Нідерландами та Іспанією, який був укладений у 2005 році. Завданням Прюмської угоди було поліпшення обміну інформацією з метою запобігання та боротьби зі злочинністю щодо протидії тероризму, транскордонній злочинності та нелегальній міграції [20].

Із Лісабонським договором, який був підписаний 13 грудня 2007 року та вступив у силу в грудні 2009 року, була створена більш міцна основа для розробки чіткішої і ефективнішої системи захисту даних. Два комплекси реформ можуть мати істотний вплив на захист даних в області свободи, безпеки та

юстиції: (I) посилене визнання права на захист даних, а також (II) різний розподіл повноважень щодо прийняття рішень.

З огляду на транскордонний характер сфери свободи, безпеки та справедливості і її політики, крах трьохопорної структури з включенням Розділу V в області свободи, безпеки і юстиції в ДФЕС (статті 67-89 ДФЕС), є важливою подією в цій галузі. Розділ V включає також політику третього рівня, таку, як співпраця поліції (статті 87-89 ДФЕС) і судове співробітництво у кримінальних справах (стаття 82-86 ДФЕС), в яких обмін даними є основним питанням. Крім того, як і в випадку ст. 16 (2) ДЕС, зазвичай застосовується «звичайна законодавча процедура». Враховуючи збільшення «інтернаціоналізації» доступу до даних і актуальність міжнародних угод про співробітництво в галузі боротьби з тероризмом і співробітництво поліцейських органів, введення «звичайної законодавчої процедури» матиме істотний вплив на дані про свободу, безпеку і правосуддя, оскільки вона гарантує, на підставі ст. 218 (5) (v), необхідність отримання згоди Європейського Парламенту при укладанні міжнародних угод.

Одним із найбільш важливих інструментів для досягнення ПСБЮ, передбачених у статті V ДФЕС, є посилене поліцейське і судове співробітництво (статті 82-89 ДФЕС), яке здійснюється також шляхом спільного використання та обміну персональними даними. Стаття 87 ДФЕС роз'яснює, що ЄС встановлює співробітництво поліції за участю всіх компетентних органів держав-членів, включаючи поліцейські, митні та інші спеціалізовані правоохоронні служби. З цієї метою заходи, пов'язані зі збором, зберіганням, обробкою, аналізом і обміном відповідною інформацією, можуть бути встановлені Європейським парламентом і Радою. Таким чином, в цій області здійснюється обмін інформацією «для аналізу загроз безпеки, виявлення тенденцій у злочинній діяльності або оцінки ризиків в суміжних сферах політики» [21].

Крім вищесказаного, зазначені вище зміни, внесені Лісабонським договором, є вирішальними не тільки для захисту даних, а й для всієї області співпраці поліції та судових органів у кримінальних питаннях.

Наступний вагомий крок був здійснений у грудні 2015 році, коли після трьох років тристоронніх переговорів між Європейським парламентом, Комісією і Радою, було досягнуто згоди по затвердженню остаточного тексту Директиви «Про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних компетентними органами з метою запобігання, розслідування, виявлення та переслідування кримінальних злочинів або виконання кримінальних покарань, а також щодо вільного переміщення таких даних та скасування Рамкового Рішення Ради 2008/977/ІНА» [22].

Директива створює міцне підґрунтя для діяльності органів з обробки даних із метою запобігання, розслідування, виявлення або судового переслідування кримінальних злочинів чи виконання кримінальних покарань, у тому числі для запобігання загроз суспільній безпеці. Директива 95/46/ЄС не застосовується до обробки персональних даних щодо діяльності правоохоронних органів. Держави-члени мають у своєму розпорядженні дворічний період для імплементації Директиви в своє національне законодавство та повинні прийняти відповідні законодавчі акти на національному рівні, які необхідні для дотримання Директиви до 6 травня 2018 року. Директива (ЄС) 2016/680 гармонізує законодавство в державах-членах щодо обміну інформацією між поліцією і судовими органами. Директива належить як до прикордонної, так і до внутрішньої оброб-

ки персональних даних і спрямована на поліпшення співпраці держав-членів у боротьбі з тероризмом і інших серйозних злочинів у всіх державах-членах ЄС. Також Директива гарантує, що персональні дані, передані за межами ЄС між правоохоронними органами, будуть належним чином захищені [23].

На практичному рівні поліцейське і судове співробітництво здійснюється мережею європейських агентств, органів влади держав-членів, які обмінюються інформацією між собою, а також із третіми сторонами на основі ініціатив ЄС, адміністративних угод або міжнародних договорів.

У цьому контексті важливим виступає співробітництво між суб'єктами ПСБЮ, такими як Європол, Євроюст або Фронтекс, а також підрозділом Комісії по боротьбі з шахрайством Олаф, яке в останні роки призвело до укладення угод, які передбачають взаємний обмін інформацією. Крім того, доступ правоохоронних і судових органів до даних, що зберігаються в європейських інформаційних системах, таких як Шенгенська (ШПС) або Візова інформаційна система (ВІС) і Євродак займає все більш важливе місце в ПСБЮ.

Повага захисту даних і проблеми приватного життя є одним з основних принципів, які Комісія, як правило, бере до уваги при оцінці існуючих систем. Огляд управління інформацією в ПСБЮ обмежується короткими коментарями до загальних інструментів, представляючи короткий описовий огляд заходів ЄС, що регулюють управління персональними даними в ПСБЮ. Це надає громадянам загальне уявлення про те, яка інформація про них збирається, зберігається і обмінюється, ким і з якою метою, посилаючись на різні діючі в даний час інструменти, на стадії реалізації або розгляду. З усіх різних інструментів, тільки шість (з більш ніж 20) вважаються такими, що збирають і опрацьовують персональні дані на рівні ЄС. Тут мова йде про такі інформаційні системи, як ШПС, ВІС, МІС і Євродак, а також агентства Європол і Євроюст [12].

Ідея створити умови для ефективної співпраці між європейськими правоохоронними органами в боротьбі з транснаціональною злочинністю та міжнародним тероризмом виникла ще в 1970-х роках. На цьому підґрунті було підписано у 1995 році Конвенцію про заснування Європейського поліцейського офісу (Європолу). У 1999 році Європол провадив свою діяльність в основному в якості організації для злагодженої роботи поліції в Європейському Союзі. Наразі, Європол – це правоохоронна агенція ЄС, мандат якої регламентується Рішенням Ради (ЄС) 2009/371 від 6 квітня 2009 року «Про заснування Європейського поліцейського офісу» [24].

Однією з основних баз даних Європолу є Інформаційна система Європолу (ІСЄ). За допомогою цієї системи держави-члени можуть обмінюватися і отримувати інформацію про осіб, які відповідно до національного права держав-членів скоїли або підозрюються у скоєнні злочинів що відносяться до компетенції Європолу. Діапазон даних, які можуть бути опрацьовані в ІСЄ обмежується тими, які є виключно необхідними для виконання Європолом, поставлених перед ним завдань.

Рішенням Ради 2009/371 передбачено створення посади Офіцера із захисту даних, який є незалежним у виконанні покладених на нього повноважень та володіє доступом до усіх даних, що опрацьовуються Європолом. Пріоритетним завданням, поставленим перед ним є забезпечення законності та дотримання положень Рішенням Ради 2009/371 у роботі з персональними даними [24].

Відповідно до статті 27 Рішенням Ради 2009/371 визначено, що Європол під час виконання своїх завдань враховує принци-

пи Конвенції Ради Європи про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28 січня 1981 року і Рекомендації № R (87) 15 Комітету міністрів Ради Європи від 17 вересня 1987 р та дотримується цих принципів при обробці персональних даних, в тому числі коли йдеться про автоматизовані або неавтоматизовані дані.

Задля дотримання прав особи при обробці персональних даних у структурі Європолу створено Спільний наглядовий орган, який перевіряє та контролює діяльність агенції на предмет дотримання відповідного законодавства про захист персональних даних [25].

З метою посилення координації діяльності та співробітництва між компетентними судовими органами держав-членів ЄС у кримінальних справах у 1999 році було створено Європейське бюро судової співпраці (Євроюст).

Євроюст має всеосяжну і надійну систему захисту даних, засновану на принципах, що містяться в Конвенції 108 Ради Європи і в Директиві 95/46/ЄС, але з урахуванням конкретного мандата і цілей Євроюсту.

Євроюст у межах своєї компетенції з метою виконання поставлених перед ним завдань може опрацьовувати персональні дані за умови, що це необхідно виключно для досягнення його цілей. Проте ці дані мають обмежуватися лише конкретною інформацією про осіб, які підозрюються у скоєнні чи участі в кримінальному правопорушенні, або яких засуджено за скоєння правопорушення. У виключних випадках, коли це необхідно для розслідування скоєного правопорушення, протягом обмеженого періоду часу, Євроюст має право опрацьовувати більш широкий об'єм персональних даних щодо підозрюваного.

З метою підвищення ефективності своєї діяльності в межах своєї компетенції Євроюст може співпрацювати з іншими інституціями, органами та агенціями ЄС і обмінюватися з ними персональними даними.

У коло повноважень Євроюсту входить покращення координації між органами слідства та обвинувачення держав-членів, збір та передача відповідної інформації у кримінальних справах, забезпечення правової експертизи національного кримінального законодавства чи організації координаційних зустрічей з метою надання підтримки компетентним органам держав-членів у ефективному здійсненні ними своїх повноважень у розслідуванні злочинів, що стосуються двох та більше держав-членів ЄС.

Із метою зміцнення оперативної здатності Євроюсту, інтенсифікації обміну інформацією та спрощення співробітництва між національними органами, 16 грудня 2008 року було прийнято Рішення Ради 2009/426 «Про зміцнення Євроюсту та внесення змін до Рішення Ради 2002/187». Відповідно до даного Рішення Ради в рамках Євроюсту була створена «Система менеджменту справ», що складається з тимчасових робочих файлів, які зберігаються протягом часу, необхідного для виконання Євроюстом конкретних поставлених перед ним завдань. Цю систему створено для спрощення доступу до інформації, підтримки координації розслідувальних та каральних заходів, у яких Євроюст надає допомогу та здійснює моніторинг за законністю і відповідальністю нормам права ЄС під час обробки персональних даних [26]. Моніторинг за діяльністю Євроюсту загалом у сфері обробки персональних даних на предмет її відповідності положенням Рішення Ради 2009/426 здійснює окремо створений Спільний наглядовий орган, який має повний доступ до усіх робочих файлів із персональними даними.

Висновок. Обмін інформацією в ПСБЮ став домінуючим інструментом у співпраці поліцейських та судових органів у ЄС. Особисті дані обмінюються не тільки між державами-членами, але й між державами-членами та третіми державами. Таким чином, ризики зловживання повноваженнями та можливість порушення прав особи зростають із кожною передачею даних. Передача, обробка і використання даних, із метою прямо не пов'язаною з виконанням завдань та цілей компетентного органу або передача помилкової інформації, можуть привести до економічної, політичної або соціальної дискримінації. На цьому тлі зростає необхідність підвищення рівня взаємодії між суб'єктами ПСБЮ та створення ефективних механізмів контролю за дотриманням прав особи при передачі особистих даних.

Із метою захисту персональних даних та гарантування безпеки при обміні інформацією, що відбувається на рівні ЄС між відповідними органами ЄС, необхідно постійно покращувати координацію та співробітництво між різними інституціями, органами та агенціями ЄС, зокрема Європолом, Євроюстом, Європейським офісом по боротьбі з підробками Фронтексом, та іншими, а також створити умови для ефективної співпраці між європейськими правоохоронними органами у боротьбі з транснаціональною злочинністю та міжнародним тероризмом.

Література:

- Макаруха З. М. Правові засади застосування та розвитку простору свободи, безпеки та юстиції в рамках Європейського Союзу : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.11 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2012. – 543 арк.
- Elspeth Guild and Sergio Carrera «The European Union's Area of Freedom, Security and Justice ten years», Centre for European Policy Studies, Place du Congrès 1, B-1000 Brussels. – P. 13.
- Consolidated version of the Treaty on European Union, OJ 2010, C-83/13, preamble.
- Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 3(2).
- Шамсутдинова Р. Р. Пространство свободы, безопасности и правосудия Европейского Союза: становление, развитие и основные формы сотрудничества государств-членов : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Шамсутдинова Рамиля Равиловна; Казанский государственный университет им. В. И. Ульянова-Ленина. – Казань, 2009. – 175 с.
- Presidency Conclusions on Tampere European Council, 15 and 16 October 1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm.
- Grabbe H. Justice and Home Affairs: faster decisions, secure rights [Електронний ресурс] / H. Grabbe. – Режим доступу : http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2012/policybrief_jh_a-5411.pdf.
- Європейське право: право Європейського союзу : підручник : у трьох кн. / за заг. ред. В. І. Мураїнова. – К. : Ін Юре, 2015 – Кн. третя : Право зовнішніх зносин Європейського союзу / В. І. Мураїнов, М. М. Миківич, І. Г. Білас та ін. – К. : Ін Юре, 2015. – 408 с.
- Пухаленко В. П. Правове регулювання судового співробітництва в цивільних справах у Європейському Союзі: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидат. юрид. наук : 12.00.11. – Київ, 2015. – 254 с.
- Право Європейського Союзу: учеб. пособие / [отв. ред. С.Ю. Кашкин]. – М.: ТК Велби, изд-во «Проспект», 2008. – 304 с.
- Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 67(2).
- F. Boehm, Information Sharing and Data Protection in the Area of Freedom, Security and Justice, DOI 10.1007/978-3-642-22392-1_2, Springer Verlag Berlin Heidelberg 2012. – 466 p.
- Opinion of the European Data Protection Supervisor on the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, an area of freedom, security and justice serving the citizen of the 10 July 2009, para 4.
- The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union, Council doc. 16054/04 of the 13 December 2004.
- Mitsilegas (2009), p. 222 for the emerge of agencies in the intergraded administration structure of the EU in recent years, compare Hofmann and Türk (2009), in particular pp. 362-365; Hofmann and Türk (2006).
- The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union, Council doc. 16054/04 of the 13 December 2004.
- The Stockholm Programme – an open and secure Europe serving the citizen, Council doc. 17024/09 of the 2 December 2009. – Point 4.1. – P. 35-36.
- Council framework decision 2008/977/JHA of 27 November 2008 on the protection of personal data processed in the framework of police and judicial cooperation in criminal matters.
- Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, art 1(1), art 1(2), art 3(2).
- Агенція Європейського Союзу з питань основоположних прав та Рада Європи «Посібника з Європейського права у сфері захисту персональних даних», 2014. – С. 164-165.
- The Stockholm Programme – an open and secure Europe serving the citizen, Council doc. 17024/09 of the 2 December 2009. Point 4.2.2. – P. 37-38.
- Letter from Eurojust President Aled Williams to Commissioner Viviane Reding, 23 April 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust_framework/dpafterlisbon/Letter%20of%2017-12-10%20from%20the%20President%20of%20Eurojust%20to%20Commissioner%20Reding/Letter-to-CommissionerVivianeReding-2010-12-17-EN.pdf.
- SLC Forum “The Police and Criminal Justice Data Protection Directive: comment and analysis” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vub.ac.be/LSTS/pub/Deher/411.pdf>.
- Європейське право: право Європейського Союзу: підручник: у трьох кн. / за редакцією В.І. Мураїнова. – К. : Ін Юре, 2015. – Кн. Третя: Право зовнішніх зносин Європейського Союзу/ В.І. Мураїнов, М.М. Миківич, І.Г. Білас та ін. – К. : Ін Юре, 2015. – 405 с.
- Агенція Європейського Союзу з питань основоположних прав та Рада Європи «Посібника з Європейського права у сфері захисту персональних даних». – 2014. – С. 168-169.
- Європейське право: право Європейського Союзу: підручник: у трьох кн./за редакцією В.І. Мураїнова. – К. : Ін Юре, 2015. – Кн. Третя: Право зовнішніх зносин Європейського Союзу/ В.І. Мураїнов, М.М. Миківич, І.Г. Білас та ін. – К. : Ін Юре, 2015. – С. 181.

Шевчук А. А. Защита персональных данных в контексте развития пространства свободы, безопасности и юстиции в ЕС

Аннотация. В статье проведен анализ динамики развития пространства свободы, безопасности и юстиции в Европейском Союзе с учетом необходимости обеспечения безопасности обмена персональными данными, как важного инструмента в политике внутренней безопасности ЕС. Автор поднимает вопрос о необходимости создания стратегического подхода для обмена персональными данными в ПСБЮ, чтобы сбалансировать права отдельных лиц по обмену персональными данными между участниками ПСБЮ.

Ключевые слова: защита персональных данных, обмен информацией, пространство свободы, безопасности и юстиции, полицейское сотрудничество, транснациональная преступность, Европейский Союз.

Shevchuk O. Personal data protection in the context of the development of the EU area of freedom, security and justice

Summary. The paper is devoted to analyze the dynamics of the development of the area of freedom, security and justice in European Union in view of the need to ensure the security of the exchange of personal data as an important tool in the EU's in-

ternal security policy. The author raises the question of the need for a strategic approach for the exchange of personal data in the AFSJ in order to balance the rights of individuals with regard to the exchange of personal data among the participants of the AFSJ.

Key words: protection of personal data, information exchange, area of freedom, security and justice, police cooperation, transnational crime, European Union.